sipri

SIPRI YEARBOOK 2026

Armaments, Disarmament and International Security

Samenvatting in het Nederlands

vlaams vredesinstituut

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE

SIPRI is een onafhankelijk internationaal instituut dat zich sinds zijn oprichting in 1966 toelegt op onderzoek naar conflicten, bewapening, wapenbeheersing en ontwapening. SIPRI verstrekt gegevens, analyses en aanbevelingen die gebaseerd zijn op open bronnen, aan beleidsmakers, onderzoekers, de media en het geïnteresseerde publiek.

THE SIPRI YEARBOOK

Het *SIPRI Yearbook 2026* biedt een combinatie van oorspronkelijke gegevens op gebieden zoals wereldwijde militaire uitgaven, internationale wapenoverdrachten, wapenproductie, kernwapens, gewapende conflicten en multilaterale vredesoperaties, aangevuld met geavanceerde analyses van belangrijke aspecten van wapenbeheersing, vrede en internationale veiligheid.

Dit boekje vat de inhoud van het *SIPRI Yearbook 2026* samen en geeft voorbeelden van de gegevens en analyses daarin. Dit is een vertaling van de oorspronkelijke Engelstalige publicatie en kan daarom enigszins afwijken van het origineel. In geval van discrepanties heeft de Engelse versie voorrang.

INHOUD

Deel I. Internationale veiligheid en gewapende conflicten in 2025

1. Beschouwingen over de uitdagingen van systemische ontwrichting en de toekomst van vredesonderzoek 1
2. Wereldwijde trends in gewapende conflicten 2
3. Regionale veiligheid en conflictdynamiek 4
4. Vredesprocessen en multilaterale vredesoperaties 5

Deel II. Militaire uitgaven en bewapening in 2025

5. Militaire uitgaven 8
6. Wapenproductie en militaire diensten 9
7. Internationale wapenoverdrachten 11
8. Wereldwijde kernwapens 13
9. Verspreiding en gebruik van raketten en bewapende onbemande luchtvaartuigen 16

Deel III. Non-proliferatie, wapenbeheersing en ontwapening in 2025

10. Nucleaire ontwapening, wapenbeheersing, non-proliferatie en veiligheid 17
11. Chemische wapens en veiligheidsdreigingen 19
12. Biologische wapens en bedreigingen voor de volksgezondheid 20
13. Beheersing van conventionele wapens en de regulering van onmenselijke wapens 22
14. Kunstmatige intelligentie en internationale vrede en veiligheid 23
15. Cyber- en digitale technologieën: trends, incidenten en governance 25
16. Beheer van de veiligheid in de ruimte 26
17. Controle op handel in *dualuse*goederen en wapens 28

Bijlagen 30

© SIPRI 2025

1. BESCHOUWINGEN OVER DE UITDAGINGEN VAN SYSTEMISCHE ONTWRICHTING EN DE TOEKOMST VAN VREDESONDERZOEK

KARIM HAGGAG, SIPRI DIRECTOR

Deze uitgave van het SIPRI-jaarboek valt samen met de zestigste verjaardag van de oprichting van het instituut. Na deze zes decennia, waarin wij reageerden op tumultueuze veranderingen, brengt een nieuw tijdperk – gekenmerkt door een systemische ontwrichting van de mondiale veiligheid – andere uitdagingen voor het onderzoek met zich mee. Onderzoekers moeten zich nu richten op een reeks uiterst complexe vraagstukken, zoals: de oorzaken van de huidige ontwrichting begrijpen; de toenemende geopolitieke en menselijke onzekerheden verminderen die uit deze situatie voortkomen; en alternatieven formuleren voor de opzet van nieuwe kaders voor vrede, stabiliteit en veiligheid.

Het nieuwe strategische landschap

In het afgelopen decennium is het strategische klimaat fundamenteel veranderd. Het kenmerk van deze huidige fase van concurrentie tussen grootmachten houdt verband met twee overkoepelende drijfveren: de heropleving van grootschalige oorlogen tussen technologisch geavanceerde staten en de uitholling van de bondgenootschapskaders van de Verenigde Staten. De annexatie van de Krim door Rusland en de invasie van Oekraïne markeerden de terugkeer van een Oost-West-scheiding in Europa en de instorting van de hoop op integratie van Rusland in een Europese veiligheidsorde van na de Koude Oorlog. Tegelijkertijd hebben de opkomst van China en de toenemende rivaliteit met de VS het mondiale machtsevenwicht veranderd. Bovendien zijn de drie pijlers van de mondiale nucleaire orde uitgehold: het strategische kader voor nucleaire wapenbeheersing is ingestort; het mondiale non-proliferatieregime staat onder druk; en de toezeggingen van de VS inzake uitgebreide afschrikking verliezen aan geloofwaardigheid. De uitholling van deze pijlers wordt nog versterkt door opkomende ontwrichtende militaire technologieën en dwangmatige concurrentie tussen grote staten.

Toenemende bedreigingen voor de menselijke veiligheid

In de loop van de afgelopen twee decennia heeft er een geleidelijke verschuiving plaatsgevonden van het liberale paradigma van vredestichting – dat voorheen de inspanningen voor conflictoplossing domineerde – naar een meer op macht gebaseerde en transactionele benadering. Deze werd gekenmerkt door de Amerikaanse ‘vredesdiplomatie’ onder de tweede regering van Donald J. Trump in 2025. De terugtrekking uit multilaterale vredeskaders, de ernstige uitholling van de diverse beperkingen op het gebruik van geweld, en de daaruit voortvloeiende toename van conflictgerelateerde bedreigingen voor de menselijke veiligheid bundelen zich tot een veelkantige, zichzelf versterkende crisis.

Een vernieuwde agenda voor vredesonderzoek

Een toekomstige onderzoeksagenda op het gebied van vredesonderzoek zou zich kunnen richten op vier brede thematische vraagstukken: het stabiliseren van de concurrentie tussen grootmachten; het ontwikkelen van nieuwe kaders voor wapenbeheersing die zijn afgestemd op opkomende technologieën en geopolitieke fragmentatie; het begrijpen en aanpakken

van de factoren van menselijke onveiligheid die conflicten aanwakkeren; en het anticiperen op de implicaties van toekomstige slagvelden en nieuwe militaire technologieën.

We moeten voorkomen dat het vredesonderzoek al te nauwe paden gaat volgen: dat het enge nationale veiligheidsagenda's gaat dienen, dat het op zal gaan in defensieonderzoek, of dat het de menselijke veiligheid uit het oog zal verliezen, ten gunste van uitsluitend 'harde veiligheid'. Vredesonderzoek moet behouden blijven als een onafhankelijk, holistisch vakgebied dat niet alleen tot doel heeft conflicten te bestuderen, maar ook bijdraagt aan de stabilisering van vijandige relaties en uiteindelijk duurzamere vormen van vrede ondersteunt. ●

2. WERELDWIJDE TRENDS IN GEWAPENDE CONFLICTEN

In 2025 behield het mondiale landschap van gewapende conflicten de vorm die het in 2024 had aangenomen, met grootschalig en aanhoudend geweld in meerdere regio's. Het aantal locaties waar gewapende conflicten plaatsvonden, daalde licht, van 50 staten in 2024 naar 49 in 2025. De meeste gevechten in die staten bleven van interne aard – waarbij regeringstroepen en niet-statelijke gewapende groeperingen betrokken waren – in plaats van tegen een andere staat. Het aantal interstatelijke gewapende conflicten verdubbelde echter van drie in 2024 tot zes in 2025, waarbij ten minste 13 staten betrokken waren: Afghanistan–Pakistan; Cambodja–Thailand; India–Pakistan; Iran–Israël/Verenigde Staten; Rusland/Noord-Korea–Oekraïne; en de Democratische Republiek Congo–Rwanda. De oorlog in Gaza bevond zich in een soort grijze zone, aangezien deze kan worden aangemerkt als onderdeel van het bredere Palestijnse conflict tussen een staat (Israël) en een actor die naar staatsvorming streeft.

Het totale geschatte aantal conflictgerelateerde dodelijke slachtoffers daalde licht (met 4,2 procent) van 249.000 in 2024 naar 238.000 in 2025, maar dit was nog steeds hoger dan in enig ander jaar in de periode 2018–2025 (de periode waarvoor consistente gegevens beschikbaar zijn). In 2025 waren er vijf grote gewapende conflicten (d.w.z. met meer dan 10.000 conflictgerelateerde dodelijke slachtoffers), één meer dan in 2024. Het aantal conflicten met een hoge intensiteit (dat wil zeggen met 1.000–9.999 conflictgerelateerde dodelijke slachtoffers) daalde van 23 in 2024 naar 20 in 2025.

Grote gewapende conflicten en geschatte conflict-gerelateerde dodelijke slachtoffers in 2025

	Geschatte aantal conflictgerelateerde dodelijke slachtoffers	
Locatie	2025	Verandering (%), 2024–25
Oekraïne	78.350[a]	*6*
Soedan	18.447	*11*
Israël–Palestina	16.933	*–44*
Myanmar	15.468	*–23*
Nigeria	12.096	*22*

Opmerking: Gebaseerd op gegevens van het Armed Conflict Location and Event Data (ACLED)-project. Andere openbare bronnen wijzen in sommige gevallen op hogere dodentallen. Bij grote gewapende conflicten vallen meer dan 10.000 conflictgerelateerde doden.

[a]Het geschatte aantal dodelijke slachtoffers in Oekraïne omvat ook Russen en Noord-Koreanen die daar vechten. Volgens ACLED-gegevens vielen er in 2025 nog eens 1.856 conflictgerelateerde dodelijke slachtoffers in Rusland.

Precisieaanvalswapens, door kunstmatige intelligentie ondersteunde doelbepaling, autonome wapensystemen, zwermen onbemande luchtvaartuigen (UAV's of drones) en cyberoperaties worden nu routinematig ingezet in gewapende conflicten, wat talrijke ethische en juridische vragen oproept, met name over menselijk toezicht. Schendingen van het internationaal humanitair recht nemen toe; meldingen van de rekrutering van kindsoldaten, seksueel geweld, uithongeringsstrategieën en aanvallen op gezondheidsdiensten wijzen op een zorgwekkende toename van verboden oorlogsmethoden. Gedwongen ontheemding blijft eveneens een grootschalige humanitaire uitdaging. Halverwege 2025 waren ongeveer 117,3 miljoen mensen ontheemd, wat de menselijke tol van de conflicten weerspiegelt.

De wereldwijde tendensen wat betreft gewapende conflicten die we in 2025 kunnen waarnemen, wijzen erop dat de norm tegen territoriale verovering zwaar onder druk staat: annexaties en bezettingen in Oekraïne, het Midden-Oosten, de Zuid-Chinese Zee en elders stellen het na de Tweede Wereldoorlog vastgestelde principe dat grondgebied niet met geweld mag worden veroverd op de proef. Als hier niets aan wordt gedaan, zal de uitholling van het verbod op het gebruik van geweld de geopolitiek terugbrengen tot een ruwe strijd om militaire macht. ●

3. REGIONALE VEILIGHEID EN CONFLICTDYNAMIEK

De regionale veiligheid en conflictdynamiek worden bepaald door een complexe mix van bedreigingen en uitdagingen voor de staats- en menselijke veiligheid. In alle grote regio's van de wereld was er in 2025 sprake van een patroon van escalerende gewapende conflicten, grote rivaliteit tussen grootmachten, een versnipperende wereldorde en door klimaatverandering veroorzaakte onveiligheid.

Noord- en Zuid-Amerika

Belangrijke tendensen op het gebied van menselijke en staatsveiligheid in Noord- en Zuid-Amerika die zich in 2025 aftekenden, waren onder meer de poging van de Verenigde Staten om hun regionale hegemonie te herstellen middenin hun machtsstrijd met China. Dit ging gepaard met toenemende economische en politieke druk in Noord en Zuid, en met militaire interventie in Venezuela. Een andere opvallende trend was dat criminele groeperingen in meerdere landen in de regio het staatsmonopolie op geweld en de controle over het grondgebied bleven uitdagen.

Azië en Oceanië

In 2025 bleef het diverse veiligheidslandschap in Azië en Oceanië gekenmerkt door een steeds fellere strategische concurrentie tussen China en de VS. Andere trends in de regio waren onder meer de voortdurend toenemende bewapening in veel staten en de wijdverbreide binnenlandse instabiliteit, die vaak leidde tot uitholling van de democratie of politieke onrust. Verschillende kritieke regionale brandhaarden bleven het risico lopen te escaleren tot grote gewapende conflicten tussen staten; zo brak in mei 2025 een ongewoon ernstige militaire crisis uit tussen India en Pakistan.

Europa

Het veiligheidsbeeld in Europa in 2025 werd voornamelijk bepaald door de aanhoudende oorlog tussen Rusland en Oekraïne, waardoor deze regio het hoogste aantal conflictgerelateerde dodelijke slachtoffers telde. In veel Europese landen heeft de oorlog ertoe geleid dat de prioriteiten van de staat opnieuw op harde macht gericht zijn. Dit heeft een sterke stijging van de militaire uitgaven veroorzaakt en heeft de politieke versnippering en de concurrentie tussen grootmachten versterkt.

Het Midden-Oosten en Noord-Afrika

Het Midden-Oosten en Noord-Afrika is een regio die wordt gekenmerkt door diepgewortelde instabiliteit. In 2025 bood de regio onderdak aan ongeveer een vijfde van alle gedwongen ontheemden wereldwijd en kampte zij met acute voedsel- en wateronzekerheid. Hoewel een formeel staakt-het-vuren dat in oktober van kracht werd een einde maakte aan grootschalige militaire offensieven in de oorlog in Gaza, waren de daaropvolgende gewelddaden frequent en ernstig. De oorlog heeft geleid tot ernstige schendingen van het internationaal recht en tot een humanitaire ramp, waarbij 90 procent van de bevolking van Gaza ontheemd raakte en het aantal gemelde Palestijnse doden tegen het einde van 2025 in totaal meer dan 71.000 bedroeg. Ook de rivaliteiten tussen Iran en Israël en tussen Saoedi-Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten hebben gedurende het jaar de regionale instabiliteit en gewapende conflicten aangewakkerd.

Sub-Sahara-Afrika

Sub-Sahara-Afrika blijft kampen met een complex web van onderling verweven uitdagingen op het gebied van menselijke en staatsveiligheid. Deze omvatten extreme armoede, gewapende conflicten, terroristische dreigingen, kwetsbaarheid voor klimaatverandering, zwak bestuur en intense geopolitieke concurrentie, terwijl staten buiten de regio strijden om invloed en hulpbronnen. Sub-Sahara-Afrika herbergde in 2025 meer dan 45 procent van het wereldwijde totaal aan binnenlandse ontheemden en naar schatting 167 miljoen Afrikanen hadden te maken met acute voedselonzekerheid – de hoogste aantallen ooit. ●

4. VREDESPROCESSEN EN MULTILATERALE VREDESOPERATIES

Vredesprocessen werden in 2025 steeds gefragmenteerder, transactiegerichter en dwingender. Er werd minder nadruk gelegd op alomvattende, inclusieve schikkingen en meer op snelle akkoorden, staakt-het-vuren-overeenkomsten en door leiders gestuurde onderhandelingen. Deze aanpak leidde tot enkele kaderovereenkomsten, maar deze waren vaak kwetsbaar, omstreden of onvolledig, en gaven voorrang aan economische en strategische belangen boven duurzame verzoening.

De toenemende geopolitieke rivaliteit heeft de afgelopen jaren een enorme invloed gehad op multilaterale vredesoperaties. De Verenigde Staten zijn niet langer bereid het multilaterale systeem in stand te houden en hebben in 2025 ingrijpende maatregelen genomen om zich uit diverse organen van de Verenigde Naties terug te trekken, de financiering daarvan stop te zetten en de doeltreffendheid ervan in twijfel te trekken. China en de Europese Unie zijn niet bereid of niet in staat om de VS in deze rol te vervangen. Tegen deze achtergrond van multilaterale passiviteit hebben middelgrote mogendheden – waaronder Brazilië, Qatar, Saoedi-Arabië, Turkije en de Verenigde Arabische Emiraten – meer manoeuvreerruimte gekregen om de multilaterale veiligheidskaders te vervangen of aan te vullen, terwijl ze tegelijkertijd hun eigen nationale belangen actief bevorderen.

Vredesprocessen in 2025

In 2025 werden er gedeeltelijke doorbraken en overeenkomsten bereikt in enkele grote of langdurige conflicten, waaronder die tussen Armenië en Azerbeidzjan, de Democratische Republiek Congo en

Rwanda, Kirgizië en Tadzjikistan, en de oorlog in Gaza. Gebreken bij de uitvoering en hernieuwd geweld blijven echter grote risico's.

In 2025 keurde de VN-Veiligheidsraad de oprichting goed van de door de Amerikaanse president Donald J. Trump voorgestelde Vredesraad als nieuw internationaal overgangsorgaan om toezicht te houden op het bestuur in Gaza. Het oprichtingshandvest van de raad bevat echter nog veel ambitieuzere doelstellingen die mogelijk concurreren met die van de VN.

Multilaterale vredesoperaties

Multilaterale vredesoperaties hadden in 2025 te kampen met politieke en financiële druk, evenals met afnemende consensus en de terugtrekking van missies, wat duidt op uitdagende vooruitzichten voor traditionele vredesopbouw. In 2025 waren er 58 actieve vredesoperaties. Dat waren er 3 minder dan in het voorgaande jaar. Dit betekent dat het aantal voor het eerst sinds 2016 onder de 60 daalde. Twee operaties gingen in de loop van 2025 van start: de Ondersteunings- en Stabilisatiemissie van de Afrikaanse Unie (AU) in Somalië (AUSSOM), die de Overgangsmissie van de AU in Somalië (ATMIS) opvolgde; en de Gang Suppression Force (GSF) in Haïti. Vier operaties waren tegen het einde van het jaar beëindigd: de Multinationale Veiligheidsondersteuningsmissie in Haïti (MSS); de Persoonlijke Vertegenwoordiger van de fungerend voorzitter van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) voor het conflict dat wordt behandeld door de OVSE-conferentie van Minsk (PRCIO); de missie van de Zuid-Afrikaanse Ontwikkelingsgemeenschap (SADC) in de Democratische Republiek Congo (SAMIDRC); en de VN-bijstandsmissie in Irak (UNAMI).

Het aantal personeelsleden dat wereldwijd is ingezet voor multilaterale vredesoperaties is de afgelopen tien jaar met bijna 49 procent gedaald, van

Multilaterale vredesoperaties, naar uitvoerende organisatie, van 2016 tot en met 2025

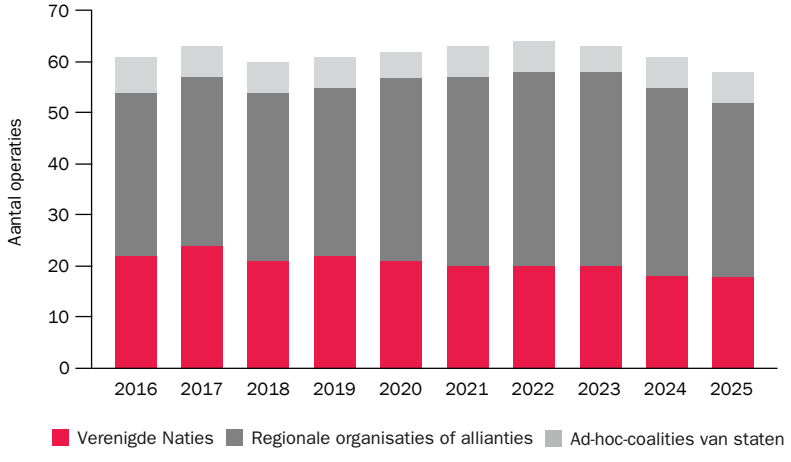

Aantal internationale medewerkers in multilaterale vredesoperaties, per regio, van 2016 tot en met 2025

	Sub-Sahara-Afrika	Midden-Oosten en Noord-Afrika	Europa	Noord- en Zuid-Amerika	Azië en Oceanië
2016	110.181	14.351	8.832	5.464	13.975
2017	107.189	14.949	8.649	1.606	15.467
2018	103.528	14.408	8.126	1.433	17.296
2019	97.519	15.082	7.819	275	17.086
2020	94.201	14.615	8.063	304	9.941
2021	88.823	14.289	8.108	301	337
2022	92.594	14.206	7.567	306	311
2023	76.372	14.283	9.215	377	321
2024	69.913	14.498	8.898	828	314
2025	55.229	12.005	9.755	1.336	308

152.803 in december 2016 tot 78.633 in december 2025. De totale daling van het aantal personeelsleden ten opzichte van het voorgaande jaar, namelijk 15.818 in 2025, is voornamelijk toe te schrijven aan inkrimpingen in Sub-Sahara-Afrika, waar het grootste deel van het vredesoperatiepersoneel was ingezet.

In het afgelopen decennium is het vredeshandhavingsbudget van de VN (in nominale termen) gedaald van ongeveer 7,9 miljard dollar tot iets minder dan 5,4 miljard dollar, maar de organisatie bleef ook in 2025 de belangrijkste initiatiefnemer van multilaterale vredesoperaties. Zij was verantwoordelijk voor 18 operaties en 67 procent van al het ingezette personeel per december 2025. De meeste vredesoperaties werden echter uitgevoerd door regionale organisaties of allianties, die in 2025 leiding gaven aan 34 multilaterale vredesoperaties (3 minder dan in 2024). Ad-hoc-coalities van staten voerden in 2025 6 multilaterale vredesoperaties uit, hetzelfde aantal als in 2024. ●

5. MILITAIRE UITGAVEN

De geschatte wereldwijde militaire uitgaven stegen in 2025 voor het elfde jaar op rij, naar 2,9 biljoen dollar – ofwel 2,5 procent van het mondiale bruto binnenlands product (bbp) – waarmee ze het hoogste niveau bereikten dat ooit door SIPRI is geregistreerd. De tragere stijging in 2025 (+2,9 procent in reële termen, vergeleken met +9,7 procent in 2024) was grotendeels het gevolg van een beleidswijziging door de Verenigde Staten om hun uitgaven voor militaire hulp terug te schroeven. In het grootste deel van de rest van de wereld bleven de militaire uitgaven in hoog tempo stijgen.

In 2025 stegen de totale regionale militaire uitgaven in Afrika (+8,5 procent tot 58,2 miljard dollar), Azië en Oceanië (+8,1 procent tot 681 miljard dollar) en Europa (+14 procent tot 864 miljard dollar), maar daalden ze in Noord- en Zuid-Amerika (–6,6 procent tot 1.065 miljard dollar) en bleven ze grotendeels ongewijzigd in het Midden-Oosten (218 miljard dollar). In alle regio's stegen de uitgaven in de periode 2016–2025. De gemiddelde militaire last in Europa bleef stijgen, van 2,8 procent in 2024 tot 3,2 procent in 2025, meer dan het dubbele van het niveau in 2016.

De VS had van alle landen ter wereld veruit het grootste militaire budget; hun uitgaven van 954 miljard dollar in 2025 (7,5 procent lager dan in 2024) waren goed voor 33 procent van de totale wereldwijde militaire investeringen. China, de op één na grootste militaire investeerder (336 miljard dollar), was goed voor 12 procent van het wereldtotaal, terwijl Rusland, de op twee na grootste militaire investeerder (190 miljard dollar), 6,6 procent voor zijn rekening nam.

Top 15 van landen met de hoogste militaire uitgaven in 2025

Land	Uitgaven (US$ milj.)	Verandering (%) ten opzichte van 2024
1 Verenigde Staten	954	*–7,5*
2 China	[336]	*7,4*
3 Rusland	[190]	*5,9*
4 Duitsland	114	*24*
5 India	92,1	*8,9*
6 Verenigd Koninkrijk	89,0	*–2,0*
7 Oekraïne	[84,1]	*20*
8 Saoedi-Arabië	[83,2]	*1,4*
9 Frankrijk	68,0	*1,5*
10 Japan	62,2	*9,7*
11 Israël	48,3	*–4,9*
12 Italië	48,1	*20*
13 Zuid-Korea	47,8	*2,6*
14 Polen	46,8	*23*
15 Spanje	40,2	*50*
Subtotaal top 15	**2.304**	**. .**
Wereld	**2.887**	***+2,9***

. . = gegevens niet beschikbaar of niet van toepassing;
[ ] = geschat cijfer.

Opmerking: De uitgavencijfers zijn in miljarden Amerikaanse dollars, tegen huidige (2025) prijzen en wisselkoersen. Veranderingen zijn in reële termen, gebaseerd op constante (2024) Amerikaanse dollars.

Samen waren de 15 landen met de hoogste militaire uitgaven in 2025 verantwoordelijk voor 80 procent van de wereldwijde militaire uitgaven (2.304 miljard dollar). Veel van de 15 landen met de hoogste militaire uitgaven waren – direct of indirect – betrokken bij de oorlogen in Gaza en Oekraïne in 2025, waaronder Israël, Rusland en Oekraïne, evenals de VS en verschillende andere leden van de

Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO). Met militaire uitgaven ter hoogte van 40 procent van het bbp bleef Oekraïne in 2025 het land met de grootste militaire last ter wereld. De militaire last van Rusland bedroeg in 2025 7,5 procent.

In juni 2025 kwamen de NAVO-leden overeen om tegen 2035 een nieuwe doelstelling voor militaire uitgaven van 5,0 procent van het bbp te halen, waarmee de eerdere, in 2014 overeengekomen benchmark van 2,0 procent aanzienlijk werd verhoogd. In september 2025 publiceerde secretaris-generaal van de VN António Guterres *The Security We Need*, een baanbrekend rapport waarin wordt opgeroepen tot een herverdeling van de militaire uitgaven in het belang van duurzame ontwikkeling. ●

6. WAPENPRODUCTIE EN MILITAIRE DIENSTEN

De top 100 van SIPRI

De gezamenlijke wapeninkomsten van de 100 grootste wapenproducenten en leveranciers van militaire diensten (de top 100 van SIPRI) bedroegen in 2024 (het meest recente jaar waarvoor gegevens beschikbaar zijn) in totaal 679 miljard Amerikaanse dollar. Dit was 5,9 procent hoger dan in 2023. De stijging weerspiegelt de vraag naar militair materieel en diensten, aangedreven door toegenomen mondiale bezorgdheid over de veiligheid, aanhoudende conflicten en stijgende militaire begrotingen. 77 van de bedrijven in de top 100 zagen hun wapenomzet in 2024 stijgen. Daarvan waren er 42 die een procentuele groei van ten minste twee cijfers rapporteerden. Gezien de aanhoudende vraag en de omvang van de orderportefeuilles van de bedrijven, zullen de wereldwijde wapeninkomsten de komende jaren waarschijnlijk verder stijgen.

De Verenigde Staten bleven de ranglijst domineren met 39 bedrijven in de top 100 voor 2024, met een totale wapenomzet van 334 miljard dollar (3,8 procent meer dan in 2023). China stond op de tweede plaats met 8 bedrijven in de ranglijst, met een gezamenlijke wapenomzet van 88,3 miljard dollar (10 procent minder dan in 2023). Vanwege een gebrek aan beschikbare gegevens werden slechts 2 Russische bedrijven opgenomen in de top 100 voor 2024. Hun gezamenlijke wapenomzet van 31,2 miljard dollar was 23 procent hoger dan in 2023.

Bewapening van de toeleveringsketen

De industriële capaciteit om aan de toegenomen vraag naar geavanceerde wapensystemen te voldoen, wordt belemmerd

door dezelfde geopolitieke spanningen die de vraag juist aanwakkeren. De globalisering bracht complexe, internationale toeleveringsketens en goedkopere kritieke materialen en componenten met zich mee. Hoewel geconcentreerde mondiale toeleveringsketens de kosteneffectiviteit kunnen maximaliseren, kunnen ze ook kwetsbaarheden in de vorm van knelpunten veroorzaken. Sinds 2020 heeft China bijvoorbeeld de export van kritieke materialen gestaag aan banden gelegd en meerdere van 's werelds grootste wapenbedrijven hebben dergelijke beperkingen aangemerkt als een groot risico voor hun bedrijfsvoering.

Om hun afhankelijkheid van huidige bronnen te minimaliseren, hebben staten en bedrijven ervoor gekozen om hun leveranciers te diversifiëren. Daarbij ligt de nadruk op strategieën om mondiale toeleveringsketens opnieuw in te delen met het doel de veerkracht te vergroten, risico's te verminderen en af te stemmen op politieke of economische bondgenoten. Maar de verschuiving naar grotere zelfvoorziening is een langetermijnproces en het niet kunnen benutten van schaalvoordelen betekent duurdere wapens en verminderde koopkracht voor militaire aankoopbudgetten.

Top 10 van wapenproducenten en militaire dienstverleners ter wereld in 2024, op basis van wapenomzet

Bedrijf	Land	Wapen-omzet (US$ m.)
1 Lockheed Martin	VS	64.650
2 RTX	VS	43.600
3 Northrop Grumman	VS	37.850
4 BAE Systems	VK	33.790
5 General Dynamics	VS	33.630
6 Boeing	VS	30.550
7 Rostec	Rusland	27.120
8 AVIC	China	20.320
9 CETC	China	18.920
10 L3Harris Technologies	VS	16.210

Opmerking: De omzet uit wapens is uitgedrukt in miljoenen Amerikaanse dollars, tegen constante (2024) prijzen en wisselkoersen.

Met 'land' wordt het land bedoeld waar de eigendoms- en zeggenschapsstructuren van het bedrijf zijn gevestigd, d.w.z. de locatie van het hoofdkantoor van een bedrijf.

7. INTERNATIONALE WAPENOVERDRACHTEN

Het volume van de internationale overdrachten van zware wapens in de vijfjarige periode 2021–2025 was het hoogste sinds het einde van de Koude Oorlog, met een stijging van 9,2 procent ten opzichte van 2016–2020. Er zijn sterke aanwijzingen dat de vraag naar zware wapens toeneemt, wat de komende jaren waarschijnlijk zal leiden tot een verdere toename van de wereldwijde wapenstromen.

Conflicten, spanningen en wapenoverdrachten

Gewapende conflicten en geopolitieke spanningen zijn voor veel staten de belangrijkste drijfveren voor wapenaankopen. De meeste van 's werelds grootste afnemers van zware wapens in de periode 2021–2025 hebben in die periode geïmporteerde wapens ingezet bij militaire gevechtsoperaties. Wapenexporterende staten worden vaak direct of indirect beïnvloed door de conflicten of spanningen die de vraag in importerende staten aanwakkeren, wat deels verklaart waarom zij bereid zijn wapens te leveren, zelfs wanneer dit in tegenspraak lijkt te zijn met hun verklaarde wapenexportbeleid.

In de periode 2021–2025 was Israël verwikkeld in een oorlog op meerdere fronten, die voortvloeide uit zijn grootschalige militaire offensief in Gaza dat in oktober 2023 begon. Israël bleef gedurende de gehele periode grote hoeveelheden wapens ontvangen van leverancierslanden, ondanks de groeiende bezorgdheid in sommige landen over het hoge aantal burgerslachtoffers in Gaza en de schendingen van het internationaal recht door Israël. De Verenigde Staten waren in de periode 2021–2025 de grootste leverancier aan Israël (goed voor 68 procent van de Israëlische wapenimport), gevolgd door Duitsland (31 procent).

De trend in de overdracht van zware wapens tussen 1950 en 2025

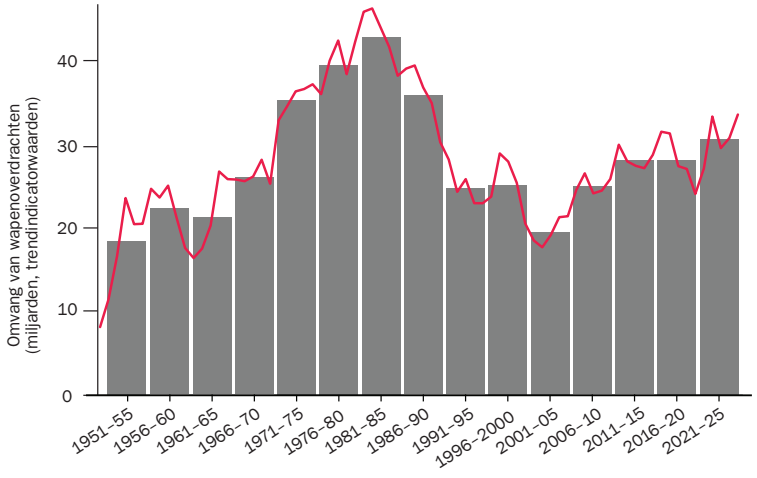

Opmerking: De staafdiagram toont het gemiddelde jaarlijkse volume van wapenoverdrachten per periode van vijf jaar. De lijngrafiek toont de jaarlijkse totalen sinds 1950.

Leveranciers van zware wapens

SIPRI heeft 66 landen geïdentificeerd als leveranciers van zware wapens in de periode 2021–2025, maar de meeste daarvan waren kleine exporteurs. De 25 grootste leveranciers waren goed voor 98 procent van het totale exportvolume, en de top 5 – de VS, Frankrijk, Rusland, Duitsland en China – was goed voor 70 procent.

In de periode 2021-2025 groeide de wapenexport van de VS met 27 procent ten opzichte van de periode 2016-2020, waardoor het aandeel van de VS in de wereldwijde wapenexport steeg van 36 procent naar 42 procent. Bekende plannen voor toekomstige leveringen wijzen er sterk op dat de VS veruit 's werelds grootste wapenexporteur zal blijven – een positie die bij sommige van zijn belangrijkste klanten en bondgenoten tot bezorgdheid over afhankelijkheid leidt. Daarentegen is de wapenexport van Rusland in de periode 2021-2025 in vergelijking met 2016-2020 meer dan gehalveerd (–64 procent), waardoor het land nu een wereldwijd aandeel in de wapenexport heeft van 6,8 procent – lager dan ooit sinds 1950, toen het land nog 'Sovjet-Unie' heette.

De belangrijkste leveranciers en afnemers van zware wapens in de periode 2021–2025

	Leverancier	Wereldwijd aandeel uitvoer		Ontvanger	Wereldwijd aandeel invoer (%)
1	VS	*42*	1	Oekraïne	*9,7*
2	Frankrijk	*9,8*	2	India	*8,2*
3	Rusland	*6,8*	3	Saoedi-Arabië	*6,8*
4	Duitsland	*5,7*	4	Qatar	*6,4*
5	China	*5,6*	5	Pakistan	*4,2*
6	Italië	*5,1*	6	Japan	*3,9*
7	Israël	*4,4*	7	Polen	*3,6*
8	VK	*3,4*	8	VS	*2,9*
9	Zuid-Korea	*3,0*	9	Koeweit	*2,8*
10	Spanje	*2,3*	10	Australië	*2,8*

Alles bij elkaar genomen is de wapenexport van de 27 huidige lidstaten van de Europese Unie in de periode 2021-2025 met 36 procent gestegen ten opzichte van 2016-2020. De EU-export was in de periode 2021–2025 goed voor 28 procent van de totale wereldwijde wapenexport, wat neerkomt op twee derde van het volume van de Amerikaanse wapenexport in dezelfde periode, vier keer de hoogte van het exportvolume van Rusland en vijf keer de hoogte van dat van China. De wapenexport van Frankrijk steeg in de periode 2021-2025 ten opzichte van 2016-2020 met 21 procent en vertegenwoordigde 9,8 procent van het wereldwijde totaal, terwijl de wapenexport van Duitsland met 15 procent toenam, wat neerkomt op een aandeel van 5,7 procent.

Ontvangers van grote hoeveelheden wapens

SIPRI heeft 162 staten geïdentificeerd als ontvangers van grote hoeveelheden wapens in de periode 2021–2025. De vijf grootste ontvangers waren Oekraïne, India, Saoedi-Arabië, Qatar en Pakistan, die samen goed waren voor 35 procent van de totale wapenimport in die periode. De wapenimport van

Invoer van zware wapens, per regio

Ontvangende regio	Wereldwijd aandeel (%), 2021–25	Verandering (%) in invoervolume van 2016–20 tot 2021–25
Afrika	*4,3*	*–41*
Amerika	*5,6*	*12*
Azië en Oceanië	*31*	*–20*
Europa	*33*	*210*
Midden-Oosten	*26*	*–13*

Oekraïne was in de periode 2021–2025 ongeveer 100 keer zo hoog als in 2016–2020, en het land werd de grootste wapenontvanger ter wereld, met ten minste 36 landen die zware wapens leverden, voornamelijk als hulp. De wapenimport van China daalde in de periode 2021-2025 ten opzichte van 2016-2020 met 72 procent, doordat het land zijn binnenlandse ontwerp- en productiecapaciteiten voor zware wapens bleef uitbreiden.

De wapenimport door landen in Europa is in de periode 2021-2025 in vergelijking met 2016-2020 meer dan verdrievoudigd (+210 procent), en is hoger dan ooit sinds het einde van de Koude Oorlog. Daardoor werd Europa voor het eerst sinds de jaren zestig de grootste importregio. Ook de wapenimport door landen in Noord- en Zuid-Amerika nam toe (+12 procent), terwijl de import door landen in Afrika (–41 procent), Azië en Oceanië (–20 procent) en het Midden-Oosten (–13 procent) afnam.

8. WERELDWIJDE KERNWAPENS

Begin 2026 beschikten negen staten – de Verenigde Staten, Rusland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, China, India, Pakistan, Noord-Korea en Israël – samen over ongeveer 12.187 kernwapens, waarvan er 9.745 in militaire voorraden lagen en als potentieel operationeel beschikbaar werden beschouwd. Naar schatting 4012 van deze opgeslagen kernkoppen waren ingezet bij operationele strijdkrachten, waarbij iets meer dan de helft vermoedelijk in een staat van hoge operationele paraatheid op ballistische raketten werd gehouden (2.100–2.200 kernkoppen).

Over het geheel genomen blijft het aantal kernkoppen wereldwijd dalen, maar dit is uitsluitend te danken aan het feit dat de VS en Rusland buiten gebruik gestelde kernkoppen ontmantelen. Opvallend is dat het aantal kernkoppen dat jaarlijks wordt ontmanteld, lijkt af te nemen en het lijkt waarschijnlijk dat het tempo waarin buiten gebruik gestelde kernkoppen worden ontmanteld, binnenkort zal worden ingehaald door het tempo waarin nieuwe kernkoppen aan de wereldwijde voorraden worden toegevoegd. Het gebrek aan transparantie bemoeilijkt de beoordeling van de toestand van de kernwapenarsenalen en staten zijn de afgelopen jaren nog geheimzinniger geworden over hun kernwapens. Dit is deels te wijten aan de uitholling van wapenbeheersingsovereenkomsten die transparantiemaatregelen bevatten, zoals het Verdrag van 2010 inzake maatregelen voor de verdere vermindering en beperking van strategische aanvalwapens (New START).

Trends in de modernisering van kernwapens

Alle negen kernwapenstaten bleven hun kernwapenarsenalen in 2025 versterken en sommige hebben in de loop van het jaar nieuwe kernwapen- of kernwapen-geschikte wapensystemen ingezet. De VS en Rusland bezitten samen bijna 86 procent van alle kernkoppen en beide landen hebben uitgebreide moderniserings-programma's voor hun kernwapens lopen. Ook China bevindt zich middenin een ingrijpende modernisering en uitbreiding van zijn kernwapenarsenaal, dat in de loop van het jaar naar schatting is toegenomen van 600 tot maximaal 620 kernkoppen.

De modernisering en verdere inzet van kernwapens brengen potentiële risico's met zich mee die verband houden met nucleaire escalatie. Twee van de meest destabiliserende ontwikkelingen zijn de verwevenheid van nucleaire en conventionele middelen – de toenemende overlap tussen militaire capaciteiten met een dubbele inzetbaarheid (zowel nucleair als niet-nucleair, oftewel conventioneel), met name raketten – en de verspreiding van draagraketten van meervoudige onafhankelijk richtbare springkoppen (DMORS). De afgelopen jaren zijn ook strategische onderzeeboten voor vervoer en lancering van kernwapens verder verspreid, met name in de vier kernwapenstaten in de Indo-Pacifische regio.

Nucleaire doctrines en het delen van kernwapens

Nu de mondiale strategische context de afgelopen jaren ingrijpend is veranderd, lijken ook de nucleaire doctrines van de kernwapenstaten zich aan te passen aan deze nieuwe realiteit. Verschillende staten breiden de rol van kernwapens in hun veiligheidsstrategieën uit en verlagen de drempel voor potentieel gebruik. In 2025 deden zich opmerkelijke ontwikkelingen voor met betrekking tot het delen en coördineren van kernwapens, waaronder een nieuwe coördinatieovereenkomst tussen Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. ●

Wereldwijde kernwapenvoorraden in januari 2026

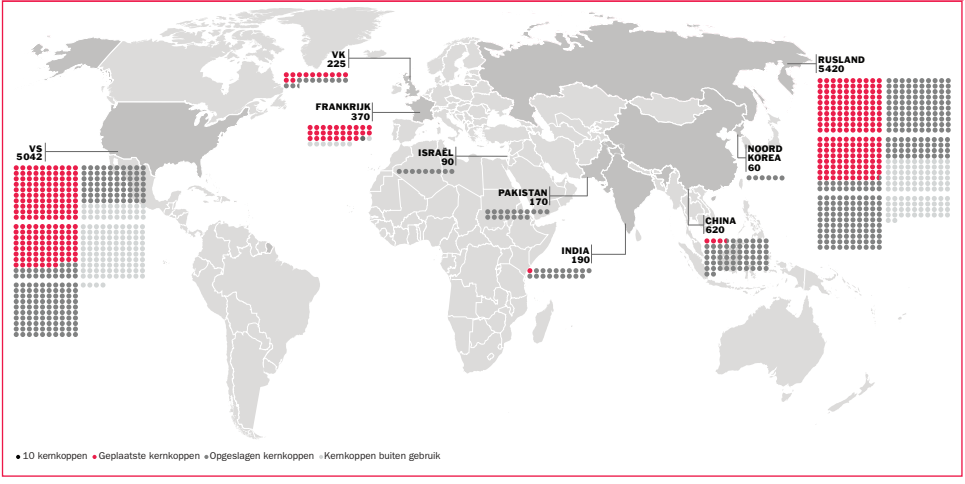

Opmerking: De op deze kaart gebruikte grenzen impliceren geen goedkeuring of aanvaarding door SIPRI.

Wereldwijde voorraden splijtbaar materiaal in 2025

Het explosieve materiaal dat in kernwapens wordt gebruikt, is splijtbaar materiaal, hetzij hoogverrijkt uranium (HEU), hetzij gescheiden plutonium. China, Frankrijk, Pakistan, Rusland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten hebben zowel HEU als plutonium geproduceerd voor gebruik in hun kernwapens; India en Israël hebben voornamelijk plutonium geproduceerd. Noord-Korea heeft plutonium geproduceerd voor gebruik in kernwapens, maar er wordt aangenomen dat het ook HEU voor kernwapens produceert.

Alle staten met een civiele nucleaire industrie zijn in staat om splijtstoffen te produceren.

Het International Panel on Fissile Materials verzamelt informatie over de wereldwijde voorraden splijtbaar materiaal.

Wereldwijde voorraden (in tonnen) in 2025	
Hoogverrijkt uranium	*1.240*
In of beschikbaar voor wapens	1.100
Niet direct beschikbaar voor wapens	
Niet onder toezicht	130
Beveiligd/gecontroleerd	10
Gescheiden plutonium	*565*
In of beschikbaar voor wapens	140
Niet direct beschikbaar voor wapens	
Niet onder toezicht	265
Beveiligd/gecontroleerd	160

Wereldwijde kernwapens in januari 2026

Land	Militaire voorraad[a]		Totaal voorraad[c]
	Ingezet[b]	Totaal	
VS	1.770	3.700	5.042
Rusland	1.796	4.400	5.420
VK	120	225	225
Frankrijk	280	290	370
China	34	620	620
India	12	190	190
Pakistan	–	170	170
Noord Korea	–	60	60
Israël	–	90	90
Totaal	**4.012**	**9.745**	**12.187**

– = nihil of een verwaarloosbare waarde.

Opmerking: Alle schattingen zijn bij benadering. SIPRI herziet zijn gegevens over de wereldwijde kernwapens elk jaar op basis van nieuwe informatie en updates van eerdere beoordelingen. De landen zijn gerangschikt op basis van de datum van de eerste bekende kernproef; er is echter geen sluitend bewijs uit open bronnen dat Israël zijn kernwapens heeft getest.

[a] 'Militaire voorraad' verwijst naar alle ingezette kernkoppen en naar kernkoppen in centrale opslag (maar niet naar buiten dienst gestelde kernkoppen) die na enige voorbereiding mogelijk kunnen worden ingezet.

[b] 'Ingezette kernkoppen' zijn kernkoppen die op raketten zijn geplaatst of zich op bases met operationele strijdkrachten bevinden.

[c] 'Onder 'totale voorraad' vallen zowel opgeslagen kernkoppen als buiten dienst gestelde kernkoppen die wachten op ontmanteling.

9. VERSPREIDING EN GEBRUIK VAN RAKETTEN EN BEWAPENDE ONBEMANDE LUCHTVAARTUIGEN

De vraag naar en de verspreiding van zowel conventionele als dual-capable raketsystemen, evenals van een grote verscheidenheid aan bewapende onbemande luchtvaartuigen (UAV's of drones), nemen toe. Deze systemen worden in veel grotere aantallen geproduceerd en geëxporteerd dan voorheen, aangedreven door aanhoudende conflicten en door staten die hun arsenalen willen aanvullen of uitbreiden. Door de vooruitgang op het gebied van geleiding, voortstuwing en de integratie van de lading gaan UAV's voor eenmalige aanvallen steeds meer lijken op korteafstandsraketten, wat de inspanningen om dergelijke systemen te reguleren nog ingewikkelder maakt.

Gebruik in gewapende conflicten

Raketten en bewapende UAV's werden in 2025 in gewapende conflicten ingezet voor een breed scala aan aanvalsrollen. Hieronder vielen:

- precisieaanvallen op lange afstand tegen de infrastructuur en strategische doelen van tegenstanders diep in hun grondgebied;
- verzadigingssalvo-aanvallen om lucht- en raketverdedigingssystemen te overweldigen;
- aanvallen met UAV-zwermen en first-person-view-aanvallen als onderdeel van operaties op het slagveld; en
- zorgvuldig geplande operaties waarbij aanvals-UAV's vanuit het grondgebied van de tegenstander werden ingezet om strategische doelen te raken of hooggeplaatste militairen te vermoorden.

Het snelle ontwikkelingstempo van bewapende UAV's over het gehele spectrum van dergelijke systemen, evenals hun betaalbaarheid en veelzijdigheid, vormen een baanbrekende trend die de aard van oorlogsvoering verandert, met inbegrip van inlichtingen-, bewakings- en verkenningsoperaties (ISR). De snelle verspreiding van UAV's en de sterke toename van het gebruik ervan in gewapende conflicten hebben een parallelle wapenwedloop op het gebied van tegenmaatregelen aangewakkerd.

Operatie Spider's Web

Operatie Spider's Web was een gecoördineerde aanval door Oekraïne op meerdere luchtmachtbases diep in Rusland op 1 juni 2025. Hierbij maakte Oekraïne gebruik van meer dan 100 aanvalsdrones die gedurende enkele maanden Rusland waren binnengesmokkeld. Naar verluidt liepen in totaal 41 Russische vliegtuigen schade op, waaronder ongeveer een derde van de Russische vloot van bommenwerpers die kernwapens kunnen vervoeren. De aanval dwong Rusland ertoe zijn strategische bommenwerpers te verspreiden en ingrijpende wijzigingen aan te brengen in zijn militaire logistiek.

Reguleringsmechanismen

De regelgevende kaders voor wapen- en exportcontrole op dit gebied lopen op dit moment achter, aangezien bestaande instrumenten zoals de Haagse Gedragscode tegen de verspreiding van ballistische raketten, het Missile Technology Control Regime en het Wassenaar-arrangement inzake exportcontrole op conventionele wapens en *dualuse*goederen en -technologieën slechts delen van het opkomende dreigingsspectrum bestrijken. Er bestaat

geen specifiek, bindend instrument voor bewapende UAV's, en recente multilaterale fora hebben moeite gehad om consensus te bereiken, met name in de context van de oorlog tussen Rusland en Oekraïne.

Landen schakelen over op veelzijdigere, autonome, met AI geïntegreerde platforms die meerdere rollen kunnen vervullen (bijvoorbeeld aanvals-, ISR- of zwermoperaties), terwijl ze tegelijkertijd investeren in gelaagde 'drone wall'-concepten en binnenlandse raketafweerprojecten (bijvoorbeeld de Amerikaanse 'Golden Dome') om het hoofd te bieden aan de zich ontwikkelende dreigingen. Veel soorten raket- en gewapende UAV-operaties die in conflictgebieden plaatsvinden, schenden de beginselen van onderscheid en proportionaliteit volgens het bestaande oorlogsrecht, en de ontwikkeling naar volledig autonome, dodelijke UAV-systemen roept vragen op over verantwoordingsplicht en naleving van het internationaal humanitair recht.

10. NUCLEAIRE ONTWAPENING, WAPENBEHEERSING, NON-PROLIFERATIE EN VEILIGHEID

Het verval van de mondiale nucleaire orde zette zich in 2025 voort. De slechte betrekkingen en het gebrek aan strategische dialoog tussen de grote kernwapenstaten bleven vooruitgang op het gebied van ontwapening en wapenbeheersing in de weg staan. Aan het einde van het jaar waren er weinig aanwijzingen dat er op korte termijn onderhandelingen zouden plaatsvinden over een kader voor wapenbeheersing waarbij China, Rusland en de Verenigde Staten betrokken zouden zijn, in welke vorm dan ook. Dit ondanks een gedeeltelijke ontdooiing in de betrekkingen tussen de twee staten met de grootste kernwapenarsenalen – Rusland en de VS – en het naderende aflopen van het bilaterale Verdrag van 2010 inzake maatregelen voor de verdere vermindering en beperking van strategische aanvalswapens (New START).

Geopolitieke spanningen en regionale conflicten brachten het risico van het gebruik van kernwapens en de mogelijkheid van het ongecontroleerd vrijkomen van radioactief materiaal als gevolg van aanvallen op civiele nucleaire infrastructuur duidelijk naar voren. Hoewel de ernst van sommige van deze risico's en het belang van terugdringing van nucleaire risico's in multilaterale fora algemeen werden erkend, vertaalde zich dit niet in concrete maatregelen.

Aanvallen op nucleaire installaties in Iran

Het wereldwijde non-proliferatieregime kreeg in juni 2025 een zware klap te verduren toen Israël Iran aanviel, waarna de VS zich later aansloten bij de Israëlische aanvallen op Iraanse nucleaire faciliteiten in een oorlog die twaalf dagen duurde.

Hoewel de aanvallen werden gepresenteerd als een middel om het doel van non-proliferatie te bereiken, ondermijnden ze dat doel juist – door het voortijdig beëindigen van het voortdurende toezicht op Iraanse nucleaire faciliteiten door het Internationaal Atoomenergieagentschap – en werden ze door verschillende juristen en staten veroordeeld als een duidelijke schending van het internationaal recht. De oorlog toonde de kwetsbaarheid aan van staten zonder kernwapens voor agressie door kernwapenstaten en droeg bij aan de normalisering van het 'preventieve' gebruik van geweld.

Multilaterale processen

De twaalfdaagse oorlog en de herhaalde aanvallen op Oekraïense kerncentrales zullen waarschijnlijk gevolgen hebben voor de toetsingsconferentie van 2026 van het Verdrag inzake de niet-verspreiding van kernwapens (NPV) uit 1968. Deze negatieve trends komen bovenop de bezorgdheid over de mogelijke hervatting van kernproeven, het aflopen van het New START-verdrag in februari 2026 en andere meningsverschillen tussen de NPV-verdragsluitende staten – die vooral verband houden met het gebrek aan vooruitgang op het gebied van nucleaire ontwapening – die de besprekingen tijdens de conferentie waarschijnlijk nog verder onder druk zullen zetten.

De staten die partij zijn bij het Verdrag inzake het verbod op kernwapens (TPNW) van 2017 waren eensgezind in het innemen van een krachtig standpunt tegen nucleaire afschrikking en in hun voortdurende inzet voor het eerder overeengekomen Actieplan van Wenen. Tegen het einde van 2025 bleven de vooruitzichten op het opbouwen van een betekenisvol politiek momentum met kernwapenstaten voor nieuwe maatregelen ter vermindering van risico's, laat staan stappen in de richting van ontwapening, echter hoogst onwaarschijnlijk. ●

Tachtigste verjaardag van Hiroshima en Nagasaki

De voortdurende uitholling van internationale normen inzake nucleaire ontwapening, non-proliferatie en wapenbeheersing wierp een schaduw over de tachtigste verjaardag van de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki in 1945. Volgens de burgemeester van Hiroshima, Kazumi Matsui, negeren deze en andere zorgwekkende trends "op flagrante wijze de lessen die de internationale gemeenschap had moeten trekken uit de tragedies van de geschiedenis".

11. CHEMISCHE WAPENS EN VEILIGHEIDSDREIGINGEN

Chemische wapens zijn verboden door het Verdrag inzake chemische wapens (CWC) uit 1993, dat in 1997 in werking trad en waartoe in december 2025 193 staten waren toegetreden. De Organisatie voor het Verbod op Chemische Wapens (OPCW) houdt toezicht op de uitvoering van het CWC, controleert de ontmanteling van chemische wapens en helpt het opnieuw verschijnen van chemische wapens te voorkomen. De OPCW heeft in 2023 de ontmanteling van alle wereldwijd aangegeven voorraden chemische wapens met succes afgerond en richt zich nu op het voorkomen van het opnieuw opduiken van chemische wapens.

Beschuldigingen van en reacties op het gebruik van chemische wapens

Hoewel het CWC een van de meest succesvolle ontwapeningsverdragen is, heeft het te maken gehad met aanzienlijke uitdagingen en zorgen over naleving, voornamelijk met betrekking tot Syrië en Rusland. Syrië trad in 2013 toe tot het CWC en meldde vervolgens een programma voor chemische wapens aan dat volgens de verificatie door de OPCW in 2016 zou zijn afgebouwd. Uit onderzoeken van de OPCW bleek later echter dat Syrië het verdrag niet had nageleefd en sinds 2014 bij verschillende gelegenheden chemische wapens had ingezet. De afgelopen tien jaar hebben de lidstaten van de OPCW tevergeefs geprobeerd Syrië ertoe te bewegen zich aan de verdragsbepalingen te houden. De situatie in Syrië veranderde echter ingrijpend in 2025, nadat de nieuwe regering had toegezegd volledig met de OPCW samen te werken om de restanten van het Syrische programma voor chemische wapens te ontmantelen.

Beschuldigingen van het gebruik van chemische wapens in Soedan en Oekraïne blijven aanleiding geven tot bezorgdheid.

Controle op en ontmanteling van chemische wapens

De OPCW is op verschillende manieren getroffen door het conflict in Oekraïne, onder meer door aanhoudende polarisatie in de beleidsvormende organen en door voortdurende desinformatiecampagnes. De verbeterende situatie in Syrië droeg er echter toe bij dat de discussies in 2025 minder confronterend waren en dat er consensusbesluiten werden genomen over kwesties waarover voorheen meer onenigheid bestond, zoals de begroting van de OPCW. De OPCW zette ook haar routineactiviteiten voort, onder meer op het gebied van verificatie, internationale samenwerking en bijstand, en het volgen van technologische ontwikkelingen die relevant zijn voor het CWC, met name op het gebied van kunstmatige intelligentie. Het Centrum voor Chemie en Technologie van de OPCW, dat in 2023 werd geopend, heeft met zijn technische mogelijkheden en laboratoriumcapaciteit een belangrijke rol gespeeld bij

Vermeend gebruik van chemische wapens in Soedan en Oekraïne

In 2025 kon de Organisatie voor het Verbod op Chemische Wapens, doordat zij er enkele bezoeken had afgelegd om technische hulp te verlenen, de aanwezigheid van een middel voor oproerbeheersing bevestigen op slagvelden in Oekraïne. Verschillende staten verzochten Rusland om opheldering over deze bevindingen. De opheldering sprocedure werd in 2025 ook ingeroepen om het vermeende gebruik van chemische wapens in Soedan aan de orde te stellen.

de ondersteuning van het werk van de OPCW.

In november 2025 hebben de lidstaten van de OPCW ambassadeur Sabrina Dallafior uit Zwitserland benoemd tot de volgende directeur-generaal van de OPCW. Zij zal in juli 2026 in functie treden. ●

12. BIOLOGISCHE WAPENS EN BEDREIGINGEN VOOR DE VOLKSGEZONDHEID

Biologische wapens bevatten bacteriën, virussen of toxinen die via een afleversmechanisme worden verspreid om schade toe te brengen. Deze wapens zijn verboden volgens het internationaal recht. Het belangrijkste rechtsinstrument dat biologische oorlogsvoering verbiedt, is het Verdrag inzake biologische en toxinewapens (BWC) uit 1972. Het BWC evolueert in de richting van universaliteit, nu de Comoren en Kiribati in 2025 tot het verdrag zijn toegetreden, waardoor het aantal verdragsstaten op 190 is gekomen.

Het bredere stelsel inzake biologische oorlogsvoering omvat het Protocol van Genève uit 1925, dat het gebruik van chemische en biologische wapens in oorlogssituaties verbiedt, en een groeiend scala aan andere maatregelen, waaronder exportcontroleregelingen zoals de Australia Group, het mechanisme van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties voor het onderzoek naar vermeend gebruik van chemische en biologische wapens, en Resolutie 1540 van de VN-Veiligheidsraad. Deze bredere maatregelen dienen allemaal ter versterking van aspecten van het verbod op en de preventie van biologische wapens.

Ontwapening en non-proliferatie van biologische wapens

In 2025 waren er twee belangrijke jubilea in de geschiedenis van het verbod op biologische wapens: de honderdste verjaardag van het Protocol van Genève van 1925 en de vijftigste verjaardag van de inwerkingtreding van het BWC. Deze jubilea bevestigden opnieuw de kracht van de norm tegen biologische wapens, terwijl ze tegelijkertijd de moeilijkheid

onderstreepten om die norm om te zetten in effectieve institutionele capaciteit.

De zittingen van 2025 van de werkgroep voor de versterking van het BWC werden gekenmerkt door een verschuiving van een conceptueel debat naar het opstellen van een concrete tekst, hoewel procedurele impasses aan het einde van het jaar de formele aanneming van een definitief inhoudelijk verslag in de weg stonden. Ook de bijeenkomst van de staten die partij zijn bij het BWC in 2025 had te kampen met procedurele impasses, en een consensus over inhoudelijke resultaten kon niet worden bereikt. In de Eerste Commissie van de Algemene Vergadering van de VN moedigden de Verenigde Staten landen aan om zich aan te sluiten bij een door de VS geleid verificatie-initiatief op het gebied van kunstmatige intelligentie (AI) om de handhaving en het toezicht op het BWC te verbeteren.

De dynamiek op het gebied van mondiale gezondheidsveiligheid

In 2025 raakten bedreigingen door infectieziekten, paraatheid voor pandemieën en internationaal gezondheidsbestuur verweven met kwesties als transparantie, vertrouwen en geopolitieke concurrentie. De Verenigde Staten trokken zich terug uit de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), de WHO-lidstaten keurden een nieuwe pandemieovereenkomst goed, en een adviesgroep van de WHO concludeerde dat het onderzoek naar de oorsprong van Covid-19 nog steeds geen uitsluitsel geeft.

Technologische vooruitgang en risico's

Vooruitgang op het gebied van AI, synthetische biologie en laboratoriumautomatisering vergroot de schaal, de snelheid en de toegankelijkheid van de levenswetenschappen, waardoor zowel hun gunstige als destabiliserende potentieel wordt versterkt. Deze ontwikkelingen stellen nieuwe eisen aan bestuurssystemen die grotendeels zijn ontworpen voor een ander technologisch tijdperk. De uitdaging voor kaders op het gebied van wapenbeheersing en bioveiligheid draait om institutionele aanpassing, implementatie en het opbouwen van vertrouwen binnen steeds complexere wetenschappelijke ecosystemen. ●

13. BEHEERSING VAN CONVENTIONELE WAPENS EN DE REGULERING VAN ONMENSELIJKE WAPENS

Het belangrijkste multilaterale verdrag voor de regulering van onmenselijke wapens is het Verdrag inzake bepaalde conventionele wapens (CCW-Verdrag) uit 1981. Daarnaast bestaan er afzonderlijke verdragen inzake antipersoonsmijnen en clustermunitie. Andere categorieën conventionele wapens die humanitaire bezorgdheid wekken, worden via andere juridische en politieke processen aangepakt.

Opzeggingen van verdragen inzake clustermunitie en antipersoonsmijnen

Een belangrijke ontwikkeling in 2025 was de ongekende reeks opzeggingen van het Verdrag inzake clustermunitie (CCM) uit 2008 en het Verdrag inzake antipersoonsmijnen (APM-Verdrag) uit 1997. De opzegging door Litouwen van het CCM, die op 6 maart 2025 van kracht werd, betekende dat voor het eerst een staat zich terugtrok uit een humanitair verdrag inzake wapenbeheersing. Kort daarna kondigden vijf Europese staten – Estland, Finland, Letland, Litouwen en Polen – hun voornemen aan om zich terug te trekken uit het APM-verdrag, waarbij zij veiligheidsbezwaren in verband met de oorlog tussen Rusland en Oekraïne aanvoerden. De terugtrekking van Estland, Letland en Litouwen werd een feit op 27 december 2025; Polen nam niet langer deel vanaf 10 januari 2026, en Finland vanaf 20 februari 2026.

Gebruik van onmenselijke conventionele wapens in 2025

Wapencategorie	Gebruik door staten
Antipersoonsmijnen	Cambodja[a]; Iran; Myanmar; Noord-Korea; Oekraïne[a]; Rusland
Clustermunitie	Iran[a]; Myanmar; Oekraïne; Rusland; Thailand[a]
EWIPA	Op grote schaal gebruikt, onder meer in grote gewapende conflicten in Gaza, Soedan en Oekraïne
Brandwapens	Oekraïne; Rusland; Zuid-Soedan

EWIPA = explosieve wapens in bevolkte gebieden.

[a] Vermeend gebruik.

Explosieve wapens in bevolkte gebieden

Het gebruik van explosieve wapens in bevolkte gebieden (EWIPA) bleef in 2025 wijdverbreid in grote gewapende conflicten, met bijzonder verwoestende gevolgen in Gaza, Soedan en Oekraïne.
Een politieke verklaring uit 2022, die tot doel heeft de humanitaire gevolgen van het gebruik van EWIPA aan te pakken, is door 90 staten onderschreven. De tweede vervolgconferentie in 2025 werd afgesloten met een hernieuwde collectieve toezegging om politieke beloften om te zetten in concrete militaire en humanitaire maatregelen.

Spanning tussen de humanitaire noodzaak en de militaire noodzaak

De inspanningen om de verworvenheden op het gebied van multilaterale conventionele ontwapening en wapenbeheersing te behouden of te versterken en om normen te verspreiden die de menselijke tol van

wapens verminderen, staan duidelijk onder druk. Over het algemeen hechten veel staten nu meer waarde aan het nastreven van politiek-militaire voordelen dan aan wapenbeheersing. Te midden van toenemende strategische concurrentie zijn deze staten steeds minder bereid in te stemmen met beperkingen op het gebied van wapenbeheersing en transparantiemaatregelen, in de overtuiging dat deze voordelen zouden kunnen opleveren voor tegenstanders. De kaders die zijn ontworpen om menselijk leven en menselijke waardigheid te beschermen, staan onder zware druk in een tijd waarin burgers tijdens gewapende conflicten met verhoogde risico's worden geconfronteerd en waarin het internationaal recht in bredere zin wordt bedreigd.

14. KUNSTMATIGE INTELLIGENTIE EN INTERNATIONALE VREDE EN VEILIGHEID

De vooruitgang op het gebied van kunstmatige intelligentie (AI) zal naar verwachting enorme voordelen opleveren, maar kan ook bedreigingen voor de internationale vrede en veiligheid veroorzaken of bestaande bedreigingen verergeren. De afgelopen jaren hebben staten in toenemende mate de noodzaak erkend om deze complexe risico's – die voortvloeien uit zowel civiele als militaire AI – te beheersen door middel van de oprichting van nieuwe fora en initiatieven. De discussies en werkzaamheden in verband met deze fora en initiatieven werden in 2025 voortgezet.

Militaire AI

Het afgelopen decennium richtte het internationale beleidsdebat over het militaire gebruik van AI zich voornamelijk op autonome wapensystemen (AWS), doorgaans gekenmerkt als wapensystemen die, eenmaal geactiveerd, zonder menselijke tussenkomst doelen kunnen selecteren en aanvallen. Sinds 2023 is het debat echter uitgebreid naar andere militaire toepassingen van AI, zoals bij het selecteren van doelen, planning en inlichtingenanalyse. Gemelde toepassingen van AI in grote gewapende conflicten in 2025, met name in Gaza en Oekraïne, brachten beleidsmakers ertoe bijzondere aandacht te besteden aan zogenaamde AI-gestuurde beslissingsondersteunende systemen.

De discussie over AWS vond van oudsher voornamelijk plaats in Genève in het kader van het Verdrag inzake bepaalde conventionele wapens (CCW-Verdrag) uit 1981, maar in 2025 startte de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in New York een

Belangrijke documenten over AI-governance die in 2025 zijn aangenomen

Gedragscode voor AI-modellen voor algemeen gebruik: in juli aangenomen door de Europese Unie (EU).

EU-AI-strategiedocumenten: de 'AI Continent Strategy' (gepubliceerd in april) en de 'Apply AI Strategy' (gepubliceerd in oktober).

China's Global AI Governance Action Plan: Aangekondigd tijdens de World AI Conference in juli; deze 13-punten-roadmap bevordert internationale samenwerking op het gebied van AI-veiligheidsstandaarden en technische normen.

Het AI-actieplan van de Verenigde Staten: Aangekondigd in juli; het plan schetst nationale prioriteiten voor federaal AI-onderzoek en sectorspecifieke veiligheidsbenchmarks voor kritieke infrastructuur en de gezondheidszorg.

speciaal discussietraject. Daarnaast publiceerde de secretaris-generaal van de VN, António Guterres, zijn allereerste rapport over AI op militair gebied, en kwam de Algemene Vergadering van de VN overeen om in 2026 informele bijeenkomsten te organiseren over de gevolgen van militaire AI voor vrede en veiligheid. Het driejarige mandaat van de groep van regeringsdeskundigen van het CCW-Verdrag loopt in 2026 af en er zal overeenstemming moeten worden bereikt over de volgende stappen met betrekking tot de regulering van AWS – niet in de laatste plaats over de vraag of staten formeel kunnen beginnen met onderhandelingen over het kader en de inhoud van een nieuw bestuursinstrument.

Civiele AI

Ook de inspanningen om de implicaties van civiele AI voor vrede en veiligheid te doorgronden, bleven zich het afgelopen jaar verder ontwikkelen. Tot de ontwikkelingen behoorden een overeenkomst tussen de VN-lidstaten om een onafhankelijk internationaal wetenschappelijk panel over AI op te richten; de oprichting van een mondiale dialoog over AI-governance met meerdere belanghebbenden; en de AI Action Summit in Parijs. Daarnaast zijn de Europese Unie en verschillende landen die voorop lopen in de ontwikkeling van AI – waaronder China en de Verenigde Staten – overgestapt van basiswetgeving of vrijwillige AI-principes (die grotendeels in 2023 en 2024 waren opgesteld) naar het aannemen of invoeren van formele, afdwingbare bestuursprocessen en nieuwe, gedetailleerde nalevingsrichtlijnen en -voorschriften. ●

15. CYBER- EN DIGITALE TECHNOLOGIEËN: TRENDS, INCIDENTEN EN GOVERNANCE

Het cyberdomein en de invloed ervan op de geopolitiek zijn voortdurend in ontwikkeling. De scheidslijn tussen de cyber-activiteiten van nationale overheden en die van criminele actoren blijft vervagen. Cyberoperaties spelen in talrijke conflicten een rol naast fysieke militaire acties. Ransomware-activiteiten hebben op ongekende schaal gevolgen voor publieke en private gegevens, kritieke infrastructuur en de politiek. AI is de bepalende factor geworden in cyberbeveiliging: het stelt tegenstanders in staat kwetsbaarheden te ontdekken, aanvallen uit te voeren en detectie te ontwijken, terwijl het verdedigers tegelijkertijd nieuwe mogelijkheden biedt om netwerken te monitoren, afwijkingen te identificeren en te reageren.

Tegen deze achtergrond lopen er diverse diplomatieke processen die zijn gericht op het creëren van nieuwe bestuursinstrumenten en -kaders, op versterking van regionale samenwerking en op het aanpakken van specifieke cyberdreigingen.

Cybertrends

In een tijd van steeds snellere technologische veranderingen en geopolitieke onzekerheid vormden de ontwikkelingen op het gebied van cybercapaciteiten in 2025 zowel een katalysator voor vooruitgang als een bron van kwetsbaarheid. Cyberoperaties bleven zich in de loop van het jaar ontwikkelen als een integraal onderdeel van moderne conflicten. Opvallende voorbeelden waren onder meer de grootschalige en aanhoudende cyberoperaties van Rusland en Oekraïne; het feit dat India en Pakistan voor het eerst openlijk cyberoperaties in een gewapend conflict integreerden toen in mei 2025 een ongewoon ernstige militaire crisis uitbrak; en de gecoördineerde digitale vergeldingsacties van Iran en Israël tijdens hun confrontatie.

Buiten actieve conflictgebieden toonden geavanceerde spionagecampagnes in 2025 aan hoe tegenstanders zich mogelijk voorbereiden op potentiële toekomstige conflicten terwijl ze gevoelige inlichtingen verzamelen. Ook cybercriminaliteit bleef zich zowel qua omvang als qua verfijning ontwikkelen, met ransomware en andere aanvallen die misbruik maakten van toeleveringsketens en toenemende economische schade veroorzaakten, naast de snelle opkomst van professionele oplichtingsoperaties.

Cybergovernance

Het was ook een cruciaal jaar voor wereldwijd cyberbestuur. Een open werkgroep van de Verenigde Naties rondde haar mandaat af en richtte een nieuw permanent wereldwijd mechanisme op voor verantwoord staatsgedrag in cyberspace, hoewel aanhoudende meningsverschillen over de relevantie van het internationaal recht op dit gebied onopgelost bleven. Er was ook een aanhoudend momentum wat betreft initiatieven gericht op cyberinbraakcapaciteiten en ransomware. Daarnaast werd het VN-Verdrag tegen cybercriminaliteit in oktober 2025 opengesteld voor ondertekening, temidden van voortdurende debatten over het evenwicht tussen veiligheid en mensenrechten.

Een andere opvallende trend in 2025 was dat meer staten openbare verklaringen gingen afleggen waarin zij de vermeende daders van cyberaanvallen bij naam noemden. Ook landelijke en en regionale organisaties publiceren in toenemende mate interpretaties van de wijze waarop het

internationaal recht van toepassing is op hun gedrag in cyberspace – om een stabielere, veiligere en voorspelbaardere cyberomgeving te bevorderen. Colombia, Zuid-Korea en Thailand publiceerden in 2025 nationale standpunten, waarmee het aantal staten dat dit heeft gedaan op 35 kwam, naast de Afrikaanse Unie en de Europese Unie, die hun eigen standpunten hebben gepubliceerd. ●

16. BEHEER VAN DE VEILIGHEID IN DE RUIMTE

In het afgelopen decennium is het aantal staten dat ruimteactiviteiten uitvoert voor economische, wetenschappelijke en militaire doeleinden aanzienlijk toegenomen, en hebben meer staten nationaal en regionaal ruimtebeleid aangenomen. Hoewel de ruimte al sinds het begin van het ruimtetijdperk voor militaire doeleinden wordt gebruikt, vormen de huidige geopolitieke spanningen en de toegenomen concurrentie bij ruimteactiviteiten een groeiende bedreiging voor ruimtesystemen. De toenemende belangstelling voor 'counterspace'-capaciteiten is bijzonder zorgwekkend, gezien de gelijktijdige groei van civiele ruimteactiviteiten en de algehele maatschappelijke afhankelijkheid van ruimtesystemen.

Militaire doelen in de ruimte

In 2025 hebben verschillende staten hun streven naar nieuwe militaire ruimtevaartcapaciteiten versneld. Deze trend om soevereine ruimtevaartcapaciteiten na te streven sloot aan bij nieuw nationaal en regionaal beleid van China, de Verenigde Staten en binnen Europa, waarin ruimteveiligheid voorop staat. Tot de beleidswijzigingen in de VS behoorden plannen om te investeren in ruimtegebaseerde onderscheppingsraketten, beleid voor 'ruimteoorlogvoering' en maatregelen om 'de Amerikaanse ruimtesuperioriteit te waarborgen'. De ruimte speelde ook een prominente rol in het in 2025 gepubliceerde Chinese witboek over wapenbeheersing, ontwapening en non-proliferatie. Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk introduceerden nieuwe nationale strategieën die investeringen omvatten in ruimtewapens die ruimtesystemen van tegenstanders kunnen vernietigen, terwijl de Europese Unie

nieuwe wetgeving voorstelde (een ontwerp voor een EU-ruimtewet) gericht op het veiligstellen van onafhankelijke toegang tot de ruimte en het uitbreiden van de Europese industrie. Deze ontwikkeling van onafhankelijke Europese ruimtevaartcapaciteiten wordt gestimuleerd door de toenemende onzekerheid in de trans-Atlantische betrekkingen en de waargenomen dreigingen vanuit Rusland.

De Amerikaanse 'Golden Dome'

In 2025 presenteerden de Verenigde Staten plannen voor een nieuw, meerlagig raketafweersysteem – inclusief een laag van in de ruimte gestationeerde onderscheppingsraketten. Dit systeem staat bekend als de 'Golden Dome'. De in 2025 bekendgemaakte ramingen van de totale kosten varieerden van 175 miljard dollar volgens het Witte Huis tot onafhankelijke prognoses van meer dan 500 miljard dollar. Het initiatief zal enorme technische hindernissen moeten overwinnen, waarbij de vrees bestaat dat het waarschijnlijk geen betrouwbare verdediging tegen inkomende raketten zal bieden, maar juist de strategische stabiliteit zou kunnen ondermijnen en een nieuwe wapenwedloop in de ruimte zou kunnen ontketenen.

Multilaterale besprekingen over ruimteveiligheid

Hoewel er al decennia lang multilaterale besprekingen over ruimtebeheer gaande zijn, verloopt de vooruitgang traag. In de besprekingen over ruimteveiligheid bij de Verenigde Naties kwam de vooruitgang in 2025 tot stilstand. In april worstelde de eerste zitting van de open werkgroep van de VN inzake de preventie van een wapenwedloop in de ruimte (PAROS) op alle fronten met procedurele debatten, hoewel de tweede zitting in juli overging tot inhoudelijke besprekingen. De spanningen in de Eerste Commissie van de Algemene Vergadering van de VN verscherpten, waarbij de VS en Israël zich verzetten tegen fundamentele VN-resoluties over de ruimte, met name tegen de jaarlijkse resolutie die over PAROS werd aangenomen.

Toch biedt dialoog tussen enkele cruciale actoren, waaronder China en de Europese landen, mogelijkheden om de risico's in de ruimte tot een minimum te beperken. China heeft via zijn witboek uit 2025 aangegeven bereid te zijn deel te nemen aan multilateraal beheer van de ruimteveiligheid, en er zijn verschillende wegen waarlangs Europa, China en andere landen tot een gezamenlijk begrip kunnen komen van specifieke terminologieën en concepten op het gebied van ruimteveiligheid. Deze zouden kunnen helpen om het risico op misvattingen, misverstanden en verkeerde inschattingen in het ruimtedomein te verminderen. ●

17. CONTROLE OP HANDEL IN *DUALUSE*GOEDEREN EN WAPENS

Het geheel van mondiale, multilaterale en regionale instrumenten dat tot doel heeft overeengekomen normen voor de controle op de handel in militaire goederen en goederen voor tweeërlei gebruik (dual-use) vast te stellen en te bevorderen, stond in 2025 nog steeds onder aanzienlijke druk — als gevolg van geopolitieke spanningen, nieuwe en aanhoudende gewapende conflicten en snelle vooruitgang op belangrijke technologische gebieden. Bij het instellen van nieuwe controles op de overdracht van goederen of bij het beperken van overdrachten naar bepaalde bestemmingen, handelen staten in toenemende mate unilateraal of maken gebruik van alternatieve kaders. Er werden echter geen noemenswaardige pogingen ondernomen om de bestaande instrumenten af te schaffen, wat erop wijst dat veel staten er nog steeds waarde aan hechten.

Het Wapenhandelsverdrag

Het aantal staten dat partij is bij het Wapenhandelsverdrag (ATT) van 2013 blijft langzaam toenemen, maar belangrijke wapenleveranciers en -ontvangers zijn nog steeds geen partij bij het verdrag. Bovendien blijven er aanzienlijke hiaten bestaan in het aantal initiële verslagen en jaarverslagen dat staten indienen. In 2025 bleef het ATT een forum voor moeilijke discussies over de meer omstreden wapenexporten, waaronder wapenoverdrachten aan Israël en die welke de conflictpartijen in Soedan bereiken. Staten onderzochten ook manieren om het ATT-proces nieuw leven in te blazen en kwamen overeen een mandaat vast te stellen om tegen 2027 een vijfjarenstrategie voor het verdrag uit te werken.

Geldende wapenembargo's van de VN en de EU in 2025

Verenigde Naties (14 embargo's)
• Afghanistan (NGF: Taliban) • Centraal-Afrikaanse Republiek (gedeeltelijk; NGF) • Democratische Republiek Congo (NGF) • Haïti (NGF) • Irak (NGF) • Iran • ISIL (Daesh), Al Qaida en daarmee verbonden personen en entiteiten (NGF) • Jemen (NGF) • Libanon (NGF) • Libië (gedeeltelijk; NGF) • Noord-Korea • Soedan (gedeeltelijk: Darfur) • Somalië (NGF: Al Shabab) • Zuid-Soedan (gedeeltelijk; NGF)

Europese Unie (22 embargo's)
Tenuitvoerlegging van VN-embargo's (11):
• Afghanistan (NGF: Taliban) • Centraal-Afrikaanse Republiek (gedeeltelijk; NGF) • Democratische Republiek Congo (gedeeltelijk; NGF) • Haïti (NGF) • Irak (NGF) • ISIL (Daesh), Al Qaida en daarmee verbonden personen en entiteiten (NGF) • Jemen (NGF) • Libanon (NGF) • Libië (gedeeltelijk; NGF) • Noord-Korea • Somalië (NGF: Al Shabab)
Wapenembargo's van de EU met een bredere reikwijdte dan die van de VN (3):
• Iran • Zuid-Soedan • Soedan
Embargo's zonder tegenhanger bij de VN (8):
• China • Egypte • Myanmar • Rusland • Syrië • Venezuela • Wit-Rusland • Zimbabwe

ISIL = Islamitische Staat in Irak en de Levant
NGF = niet-gouvernementele strijdkrachten
Gedeeltelijk = het embargo staat wapenleveranties aan de regering van het doelland toe, mits aan bepaalde voorwaarden is voldaan

Multilaterale wapenembargo's

In 2025 waren er 14 embargo's van de Verenigde Naties en 22 embargo's van de Europese Unie (EU) van kracht. Er werden geen nieuwe multilaterale wapenembargo's opgelegd, maar het VN-wapenembargo tegen Iran, dat sinds 2023 was opgeschort,

werd opnieuw ingesteld. De bereidheid van bepaalde staten om VN-wapenembargo's te omzeilen, bleef de doeltreffendheid ervan in 2025 ondermijnen. Zo waren er duidelijke aanwijzingen voor wapenleveranties aan bestemmingen waarvoor een embargo gold, zoals Libië en Jemen, en voor verboden exporten vanuit Noord-Korea naar Rusland. De EU breidde haar wapenembargo's tegen Rusland en Wit-Rusland uit en trachtte omzeilingskanalen af te sluiten. De inspanningen om de wapenembargo's van westerse staten tegen Rusland op elkaar af te stemmen, verliepen in 2025 echter minder gecoördineerd als gevolg van een beleidswijziging in de VS.

Exportcontroleregelingen

De gevolgen van de oorlog tussen Rusland en Oekraïne bleven van invloed op het werk van de multilaterale exportcontroleregelingen: de Australia Group (inzake chemische en biologische wapens), het Missile Technology Control Regime, de Nuclear Suppliers Group en het Wassenaar Arrangement (WA) inzake exportcontroles voor conventionele wapens en *dualuse*-goederen en -technologieën. Ondanks deze uitdagingen slaagden de regelingen er nog steeds in om de controlelijsten stapsgewijs bij te werken en de technische besprekingen voort te zetten. Het onvermogen van het WA om consensus te bereiken over verschillende toevoegingen aan de controlelijst als gevolg van een Russisch veto, bracht een groeiend aantal staten en de EU ertoe om controles in te voeren op goederen die binnen het WA waren voorgesteld en besproken.

EU-controlemaatregelen

In de loop van 2025 nam de EU maatregelen om haar gemeenschappelijke rechtskader voor controles op uitvoer, tussenhandel, doorvoer en overlading van militaire goederen en *dualuse*goederen te versterken. De EU rondde een herziening af van haar

Aantal staten die het wapenhandelsverdrag hebben ondertekend en die jaarverslagen hebben ingediend in de periode 2019–2024

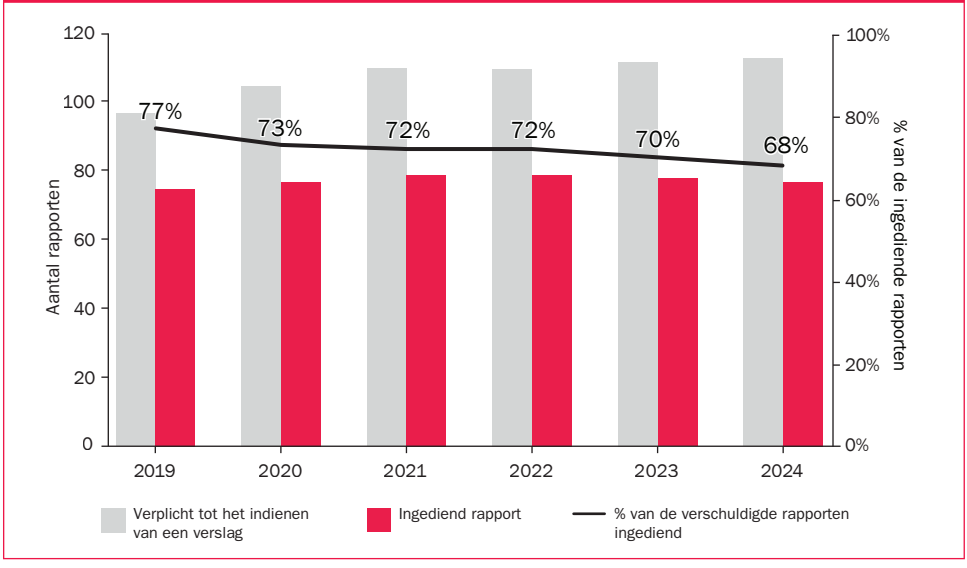

gemeenschappelijk standpunt inzake wapenuitvoer, en keurde wijzigingen goed die de bewoordingen van het gemeenschappelijk standpunt inzake risicobeoordeling aanscherpten en die tot doel hadden de gezamenlijke productie van militair materieel in de EU en wapenoverdrachten aan Oekraïne te vergemakkelijken. Daarnaast streefde de Europese Commissie ernaar, het systeem dat de overdracht van militaire uitrusting binnen de EU regelt te wijzigen, eveneens met het oog op het vergemakkelijken van de gezamenlijke productie. Sommige van deze voorstellen stuitten echter op weerstand van EU-lidstaten die bezorgd zijn over het verlies van nationaal toezicht op hun exportcontrolebeleid. ●

BIJLAGEN

Geldende verdragen inzake wapenbeheersing en ontwapening, 1 januari 2025

1925 Protocol inzake het verbod om bij oorlogen gebruik te maken van verstikkende, giftige en andere gassen, en van bacteriologische oorlogstechnieken (Protocol van Genève 1925)

1948 Verdrag inzake het voorkomen en bestraffen van de misdaad van genocide (Genocideverdrag)

1949 Vierde Conventie van Genève betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd; en de Protocollen I en II betreffende de bescherming van slachtoffers van internationale en niet-internationale gewapende conflicten (1977)

1959 Verdrag inzake Antarctica

1963 Verdrag tot het verbod op kernwapenproeven in de atmosfeer, in de ruimte en onder water (Gedeeltelijk Kernstopverdrag, PTBT)

1967 Verdrag inzake de beginselen waaraan de activiteiten van staten zijn onderworpen bij het onderzoek en gebruik van de ruimte, met inbegrip van de maan en andere hemellichamen (Ruimteverdrag)

1967 Verdrag tot verbod van kernwapens in Latijns-Amerika en het Caribisch gebied (Verdrag van Tlatelolco)

1968 Verdrag inzake de niet-verspreiding van kernwapens (Non-Proliferatieverdrag, NPV)

1971 Verdrag inzake het verbod op het plaatsen van kernwapens en andere massavernietigingswapens op de zeebodem en de oceaanbodem en in de ondergrond daarvan (Zeebodemverdrag)

1972 Verdrag tot verbod op de ontwikkeling, de productie en de aanleg van voorraden van bacteriologische (biologische) en toxinewapens en inzake de vernietiging van deze wapens (Verdrag tot verbod van Biologische en Toxinewapens, BTWC)

1974 Verdrag inzake de beperking van ondergrondse kernwapenproeven (Drempelverdrag voor het verbod op kernwapenproeven, TTBT)

1976 Verdrag inzake ondergrondse kernexplosies met een vredelievend doel (Verdrag inzake vredelievende kernexplosies, PNET)

1977 Verdrag inzake het verbod van militair of enig ander vijandelijk gebruik van milieuveranderingstechnieken (ENMOD-verdrag)

1980 Conventie inzake de fysieke bescherming van kernmaterialen en kerninstallaties

1981 Verdrag inzake het verbod of de beperking van het gebruik van bepaalde conventionele wapens die geacht kunnen worden buitensporig leed te veroorzaken of een niet-onderscheidende werking te hebben (CCW of Verdrag betreffende onmenselijke wapens)

1985 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in de Stille Zuidzee (Verdrag van Rarotonga)

1990 Verdrag inzake conventionele strijdkrachten in Europa (CSE-verdrag)

1992 Verdrag inzake het open luchtruim

1993 Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie, de aanleg van voorraden en het gebruik van chemische wapens en inzake de vernietiging van deze wapens (Verdrag inzake chemische wapens – CWC-verdrag)

1995 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in Zuidoost-Azië (Verdrag van Bangkok)

1996 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in Afrika (Verdrag van Pelindaba)

1996 Overeenkomst over de subregionale wapenbeheersing (Overeenkomst van Florence)

1997 Inter-Amerikaanse conventie tegen het illegaal vervaardigen en verhandelen van vuurwapens, munitie, explosieven en ander daarmee verband houdend materiaal (CIFTA)

1997 Verdrag inzake het verbod van het gebruik, de aanleg van voorraden, de productie en overdracht van antipersoonsmijnen en de vernietiging ervan (APMB-verdrag)

1999 Inter-Amerikaanse conventie inzake de transparantie van aankopen van conventionele wapens

2001 Protocol inzake de controle van vuurwapens, munitie en andere aanverwante materialen in de Ontwikkelingsgemeenschap van Zuidelijk Afrika (SADC-regio)

2004 Protocol van Nairobi inzake de preventie, controle en vermindering van kleine en lichte wapens in de regio rond de Grote Meren en in de Hoorn van Afrika

2006 ECOWAS-conventie over handvuurwapens, lichte wapens, hun munitie en ander daarmee verband houdend materiaal

2006 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in Centraal-Azië (Verdrag van Semipalatinsk)

2008 Verdrag inzake clustermunitie (CCM)

2010 Verdrag inzake verdere vermindering en beperking van strategische aanvalswapens (Nieuw START-verdrag)

2010 Centraal-Afrikaans verdrag voor de controle op kleine en lichte wapens, hun munitie en alle onderdelen en componenten die kunnen worden gebruikt voor hun fabricage, herstelling en assemblage (Verdrag van Kinshasa)

2011 Document van Wenen 2011 inzake vertrouwenwekkende en veiligheidsbevorderende maatregelen

2013 Wapenhandelsverdrag (ATT-verdrag)

2017 Verdrag tot verbod op kernwapens (TPNW– in werking getreden op 22 januari 2021)

Nog niet van kracht zijnde overeenkomsten, 1 januari 2026

1996 Alomvattend Kernstopverdrag (Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty: CTBT)

1999 Overeenkomst over de aanpassing van het CFE-Verdrag

Instanties voor veiligheidssamenwerking

In 2025 deden zich onder meer de volgende ontwikkelingen voor: de Malediven traden toe tot het Internationaal Atoomenergieagentschap; Indonesië en Saoedi-Arabië sloten zich aan bij de intergouvernementele organisatie BRICS; Armenië, Syrië en Oezbekistan sloten zich aan bij de Wereldwijde Coalitie tegen Daesh; een recordaantal van zeven lidstaten bleef geschorst van deelname aan de Afrikaanse Unie als gevolg van militaire staatsgrepen; Oost-Timor trad toe tot de Associatie van Zuidoost-Aziatische Staten; Burkina Faso, Mali en Niger trokken zich terug uit de Economische Gemeenschap van West-Afrikaanse Staten; en Nigeria sloot zich aan bij het Proliferatiebeveiligingsinitiatief. ●

Chronologie 2025, geselecteerde gebeurtenissen

20 jan.	De VS zetten de terugtrekking uit de Wereldgezondheidsorganisatie in gang.
18 feb.	Rusland en de VS kwamen overeen bepaalde diplomatieke betrekkingen te normaliseren.
18 maart	Israël lanceerde grootschalige aanvallen in Gaza, waarmee een einde kwam aan het in januari overeengekomen staakt-het-vuren.
11–14 april	Meer dan 1.500 burgers kwamen om bij aanvallen op het grootste kamp voor binnenlandse ontheemden in Soedan.
7–10 mei	India en Pakistan wisselden hevig grensoverschrijdend vuur uit.
13–24 juni	De twaalfdaagse oorlog tussen Iran en Israël omvatte Amerikaanse aanvallen op drie Iraanse nucleaire installaties op 22 juni.

Vervolg - Chronologie 2025, geselecteerde gebeurtenissen

24–28 juli	Het gewapende conflict tussen Cambodja en Thailand werd op 28 juli beëindigd door een staakt-het-vuren.
22 aug.	Voor het eerst werd er hongersnood vastgesteld in Gaza-stad.
2 sep.	De VS voerde de eerste van een reeks dodelijke aanvallen uit op kleine burgerschepen in of nabij de Venezolaanse wateren.
10 okt.	Er werd een staakt-het-vuren overeengekomen in de oorlog in Gaza als onderdeel van een door de VS gesteund vredesplan, maar talrijke aanvallen gingen door.
22–23 nov.	Tijdens de eerste intergouvernementele top van de Groep van 20 (G20) in Afrika werd de nadruk gelegd op Afrikaanse prioriteiten, waaronder een nieuw kader voor kritieke mineralen.
1 dec.	Er werd overeenstemming bereikt over de eerste formele VN-tekst over de gevaren van kunstmatige intelligentie in nucleaire commando-, controle- en communicatiesystemen.

HOE BESTEL IK HET SIPRI-YEARBOOK 2026?

SIPRI Yearbook 2026: Armaments, Disarmament and International Security

Gedrukt en online gepubliceerd door Oxford University Press

ISBN 978–0–19–792320–7

Meer informatie is beschikbaar op **www.sipriyearbook.org**

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE
Signalistgatan 9
SE-169 72 Solna, Sweden
Telephone: +46 8 655 97 00
Email: sipri@sipri.org
Internet: www.sipri.org

De vertaling van deze samenvatting werd mogelijk gemaakt door het Vlaams Vredesinstituut.

Leuvenseweg 86
1000 Brussel
Tel. 02/552 4591
vredesinstituut@vlaamsparlement.be
www.x.com/Vredesinstituut
www.facebook.com/vlaamsvredesinstituut
www.vlaamsvredesinstituut.eu

sipri

STOCKHOLM INTERNATIONAL
PEACE RESEARCH INSTITUTE

SIPRI YEARBOOK 2026

Bewapening, ontwapening en internationale veiligheid

Het SIPRI Yearbook is een gezaghebbende en onafhankelijke bron van gegevens en analyses op het gebied van veiligheid en conflicten; militaire uitgaven en bewapening; en non-proliferatie, wapenbeheersing en ontwapening.

Dit boekje biedt een samenvatting van de 57e editie van het SIPRI Yearbook, dat de ontwikkelingen in 2025 beschrijft, waaronder:

- *Gewapende conflicten en conflictbeheersing,* met een overzicht van mondiale en regionale ontwikkelingen op het gebied van gewapende conflicten, vredesprocessen en vredesoperaties
- *Militaire uitgaven*, internationale wapenoverdrachten en ontwikkelingen in de wapenproductie, waarbij met name de gevolgen van een aanzienlijke verslechtering van de mondiale veiligheid worden gedocumenteerd
- *De verspreiding van raketten en onbemande luchtvaartuigen*, met de nadruk op het toenemende gebruik ervan in gewapende conflicten
- *Wereldwijde kernwapens*, met de nadruk op de trends in de modernisering van kernwapens in de negen kernwapenstaten
- *Nucleaire wapenbeheersing*, met aandacht voor de dialogen tussen China, Rusland en de Verenigde Staten en in multilaterale fora, evenals een reeks grote militaire aanvallen op de nucleaire en militaire infrastructuur van Iran tijdens de twaalfdaagse oorlog
- *Chemische en biologische veiligheidsdreigingen*, waaronder het onderzoek naar beschuldigingen van het gebruik van chemische wapens, en ontwikkelingen in de internationale rechtsinstrumenten tegen chemische en biologische oorlogsvoering
- *Conventionele wapenbeheersing en de regulering van onmenselijke wapens*, met aandacht voor clustermunitie, explosieve wapens in bevolkte gebieden, landmijnen en handvuurwapens en lichte wapens
- *Internationaal beleid inzake kunstmatige intelligentie, cyberspace en ruimteveiligheid*, met de nadruk op autonome wapensystemen
- *Controle op handel in dualusegoederen en wapens,* met een overzicht van de ontwikkelingen in het Wapenhandelsverdrag, multilaterale wapenembargo's en exportcontroleregelingen, en het rechtskader van de Europese Unie voor dergelijke controles

Het bevat tevens bijgewerkte bijlagen met een overzicht van wapenbeheersings- en ontwapeningsovereenkomsten, internationale organen voor veiligheidssamenwerking en belangrijke gebeurtenissen in 2025.

www.sipriyearbook.org